

For Norma Berkowitz

Dear Norma,

On behalf of the Kyiv-Svyatoshin Chernobyl Center for Psychosocial Rehabilitation we would like to express our heartfelt thanks to you for the many years of fruitful cooperation. Under your leadership FOCCUS has become an integral part of our life. Thank you very much for understanding the specifics of our work and of the complex political, social and economic problems that are part of the young independent Ukraine's identity. All these years we have witnessed the titanic efforts that FOCCUS members, and you personally, had to apply in order to foster partnerships and raise funds for our successful work.

We have always admired your energy and the desire to work for those in need of help. We hope that you will remain a Board member for a long time, working to benefit those who suffered as a result of the Chernobyl catastrophe. We love you very much and highly value everything that FOCCUS and you personally did for the people who fell victims to one of the worst catastrophes of our time.

Administration and staff
Boyarka Center
November 25, 2008

Elizabeth Ann Kober: Why I came to Ukraine

OLYMPUS DIGITAL CAMERA

For a long time I have wanted to spend time abroad and learn about the social services systems in another country. For the past few years I have been very involved with working directly with children and families. My areas of experience have centered on work both in public and private agencies. I completed a six month internship working in a county child protection agency as a social worker. I provided services and investigated cases of abuse and neglect involving children from the ages of birth to around thirteen years old.

The next experience I participated in was as a group leader for children who had experienced family violence and as a result had to leave their homes and live in a shelter. The groups consisted of both boys and girls that were in

kindergarten through eighth grade. We did many activities with them to increase respect, learn values, and teach them safety. A final experience that I have had is working with parents of children who have been physically or sexually abused. The agency where I worked interviewed children and while the child was being interviewed, I would meet separately with the parents of the child. I would answer questions they had, discuss counseling options for their family, and serve as a support for them in this difficult time. I really enjoyed the work that I did with these parents because I felt that I was a useful resource to them.

By my own good fortune I was directed to Norma Berkowitz and made aware of her work with FOCCUS. I have always been interested in traveling to Ukraine since I was young, and so I was very interested when I heard about Norma's involvement in Ukraine. After meeting with Norma we decided that it would be very useful for me to be able to spend some time in each of the centers that FOCCUS supports in order to learn more about service provision in another country. Although this trip was made possible because of the connections FOCCUS has, I am doing my own independent study affiliated with the university that I attend. I am currently working on my Master's of Social Work at the University of Wisconsin, in Madison. Before this I received my Bachelor's degree from the University of Wisconsin- La Crosse in Sociology. The University has provided me with a small amount of money which covered the costs of the credits to enroll in the independent study.

Overall I am very grateful to everyone involved in helping to make this experience possible. I have only been in Ukraine for about one week, but the hospitality I have been shown and the hard work all of the dedicated people that I have seen has been truly inspirational.

Робота Києво-Святошинського

ЦСПР із формування здорового способу життя

**Формування здорового способу життя населення,
що постраждало внаслідок Чорнобильської катастрофи,
– одне з головних завдань Києво-Святошинського центру
соціально-психологічної реабілітації**

***“Здоров`я – це стан повного фізичного,
духовного і соціального благополуччя,
а не лише відсутність хвороб або фізичних вад”.***

*Загальноприйняте у міжнародному
співтоваристві визначення здоров`я,
викладене в Преамбулі Статуту ВООЗ*

I. ПОНЯТТЯ ЗДОРОВ`Я ТА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В СВІТЛІ ЗАСАДНИЧИХ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ

Здоровий спосіб життя (ЗСЖ) – це все в людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров`я, все, що сприяє виконанню людиною своїх функцій. Вже давно здоров`я не визначають лише як відсутність хвороби. За сучасними уявленнями здоров`я розглядають не як суто медичну, а як комплексну проблему, складний феномен глобального значення.

На початкових етапах реалізації політики здоров`я деякий час помилково вважалось, що за наявності відповідної інформації люди автоматично віддаватимуть перевагу ‘‘здоровому вибору‘‘. Однак, не принижуючи значення глибоких знань, інформації та санітарної освіти, реальні дані засвідчили те, що рішення, пов`язані із сприятливою для здоров`я поведінкою (наприклад, здорове харчування, достатня фізична активність і турбота про репродуктивне здоров`я), обумовлені домінуючим фізичним, соціальним, економічним та культурним середовищем, від якого залежить той чи інший стереотип поведінки окремих осіб, груп або населення якоїсь місцевості. Більш того, доволі часто

шкідливих для здоров'я звичок набувають саме найбільш вразливі прошарки населення, серед яких спостерігаються більш високі показники поширеності куріння, вживання алкогольних напоїв та наркотиків, оскільки саме ці прошарки зазнають найбільшого стресу, намагаючись подолати життєві труднощі, зумовлені неадекватним рівнем доходу, незадовільною освітою, безробіттям та нестабільністю у питаннях працевлаштування.

На цьому аспекті особливо наголошувалося на I Міжнародній конференції з питань сприяння здоров'ю, що відбулася в Оттаві 17 – 21 листопада 1986 р. Результатом цього форуму стало прийняття Хартії про сприяння здоров'ю, широко відомої як Оттавська Хартія, що відтоді і дотепер є основним керівним джерелом для всіх, хто займається діяльністю, спрямованою на сприяння здоров'ю.

Подальший розвиток зазначена діяльність ВООЗ отримала у Рекомендаціях II Міжнародної конференції з питань сприяння здоров'ю, що відбулася 5 – 9 квітня 1988 р. в Аделаїді (Австралія) і була присвячена проблемам здорової громадської політики.

Вагомий внесок у визначення міжнародних підходів щодо політики сприяння здоров'ю зробила III Міжнародна конференція з питань сприяння здоров'ю, присвячена проблемам створення сприятливого для здоров'я середовища (Сундсваль, Швеція, 9 -15 червня 1991 р.).

У підсумковій заяві, прийнятій на цьому форумі, підкреслювалося, що в контексті здорового способу життя термін "наколишнє середовище" містить у собі як фізичні, так і соціальні аспекти оточення людини, тобто те середовище, де людина живе, працює і відпочиває, а також визначає доступ людей до життєвих ресурсів і можливостей підвищити свій професійний рівень. У зв'язку з цим діяльність, спрямована на створення сприятливого для здоров'я навколишнього середовища, має багато нерозривно взаємопов'язаних вимірів – фізичний, суспільний, духовний, економічний та політичний, і повинна

координуватися на локальному, регіональному, національному та глобальному рівнях.

Підсумком всієї 20-річної діяльності ВООЗ щодо вироблення та розвитку принципів політики сприяння здоров'ю стала IV Міжнародна конференція з питань сприяння здоров'ю, що відбулася у Джакарті у липні 1997 р. Результатом цієї конференції стало прийняття Декларації про сприяння здоров'ю у XXI столітті, відомої як Джакартська декларація.

Підтвердивши правильність основних стратегій щодо сприяння здоров'ю, визначених Оттавською Хартією, Джакартська декларація визначила основні пріоритети у сфері сприяння здоров'ю на XXI століття: сприяння суспільній відповідальності за здоров'я; збільшення інвестицій у розвиток здоров'я; зміцнення і розширення партнерства в охороні здоров'я; збільшення можливостей громади та індивідуальних можливостей; забезпечення надійної інфраструктури сприяння здоров'ю, що має передбачати нові механізми діяльності урядових, неурядових організацій, освітніх інституцій та приватного сектора з метою максимальної мобілізації їх ресурсів на локальному, національному та глобальному рівнях.

Положення цих документів стосовно сприяння здоров'ю та запровадження здорового способу життя були враховані при розробці і прийнятті у подальшому нових програмних документів ВООЗ як на глобальному рівні, так і у Європейському регіоні зокрема, таких, як Основи політики досягнення здоров'я для всіх у XXI столітті в Європейському регіоні, відомі також під назвою "ЗДОРОВ'Я – XXI".

Країни розвинутої демократії беруть за основу рішення ВООЗ для створення законодавчих документів, спрямованих на формування здорового способу життя своїх народів. Зокрема, у Великій Британії стратегічним документом, що впливає на політику і спрямування законодавчо-нормативної бази щодо збереження і зміцнення здоров'я населення є Хартія за пропаганду здорового способу життя, оприлюднена на початку 1998 р. В ній велика

увага приділяється центрам діяльності (аналоги українських центрів соціально-психологічної реабілітації населення), які діють як Центри здорового способу життя і правлять за місцеві ресурсні центри, які підтримують зусилля всіх місцевих зацікавлених осіб, залучених до заходів щодо формування здорового способу життя. У партнерстві з місцевим бізнесом, урядовими, релігійним та освітніми секторами центри надають адміністративну й технічну підтримку, що доповнює доступ до Інтернету, використовують семінарські заняття та навчальні матеріали.

В Україні здоров'я людини розглядається як одне з найголовніших немайнових благ особи. Статтею 3 Конституції України здоров'я людини, як і її життя, особиста честь і гідність, недоторканність та безпека, визначене найвищою соціальною цінністю. Згідно із статтею 49 Конституції України кожен має право на охорону здоров'я.

У статті 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я, що після Конституції є другим за юридичною вагою правовим актом у цій сфері, здоров'я визначається як стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів. Таким чином, у національне законодавство України практично імплементоване визначення здоров'я, прийняте ВООЗ.

Засадничим документом у сфері формування здорового способу життя української нації є Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 1999 р. №1697 ‘‘Про затвердження Національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства‘‘.

II. СФЕРИ АБО СКЛАДОВІ ЗДОРОВ'Я.

Таким чином, міжнародне співтовариство дійшло згоди, що здоров'я – це поєднання фізичного, психічного, духовного та соціального благополуччя індивіда.

1. Фізичне здоров'я.

До сфери фізичного здоров'я включають такі чинники, як індивідуальні особливості анатомічної будови тіла, перебігу фізіологічних функцій організму в різних умовах спокою, руху, докілья, генетичної спадщини, рівня фізичного розвитку органів і систем організму.

2. Психічне здоров'я.

До сфери психічного здоров'я відносять індивідуальні особливості психічних процесів і властивостей людини, наприклад збудженість, емоційність, чутливість. Психічне життя індивіда складається з потреб, інтересів, мотивів, стимулів, установок, цілей, уяв, почуттів тощо. Психічне здоров'я пов'язано з особливостями мислення, характеру, здібностей. Всі ці складові і чинники обумовлюють особливості індивідуальних реакцій на однакові життєві ситуації, вірогідність стресів, афектів.

3. Духовне здоров'я.

Духовне здоров'я залежить від духовного світу особистості, зокрема складових духовної культури людства – освіти, науки, мистецтва, релігії, моралі, етики. Свідомість людини, її ментальність, життєва самоідентифікація, ставлення до сенсу життя, оцінка реалізації власних здібностей і можливостей у контексті власних ідеалів і світогляду – все це обумовлює стан духовного здоров'я індивіда.

4. Соціальне здоров'я.

Соціальне здоров'я пов'язано з економічними чинниками, стосунками індивіда із структурними одиницями соціуму – сім'єю, організаціями, з якими створюються соціальні зв'язки, праця, відпочинок, побут, соціальний захист, охорона здоров'я, безпека існування тощо. Впливають міжетнічні стосунки, вагомість різниці у прибутках різних соціальних прошарків суспільства, рівень матеріального виробництва, техніки і технологій, їх суперечливий вплив на здоров'я взагалі. Ці чинники і складові створюють відчуття соціальної захищеності (або незахищеності), що суттєво позначається на здоров'ї

людини. У загальному вигляді соціальне здоров'я визначається характером і рівнем розвитку головних сфер суспільного життя в певному середовищі – економічній, політичній, соціальній, духовній.

Зрозуміло, що у реальному житті всі чотири складових – соціальна, духовна, фізична і психічна – діють одночасно і їх інтегрований вплив визначає стан здоров'я людини як цілісного складного феномена. Треба зауважити, що дослідження довели, що на здоров'я людини впливають: стан системи охорони здоров'я – 10%; екологія – близько 20%; спадковість – близько 20%; умови і спосіб життя – близько 50%.

ІІІ. ДІЯЛЬНІСТЬ КИЄВО-СВЯТОШИНСЬКОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПО ФОРМУВАННЮ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Спираючись на викладене вище, розглянемо програмну діяльність Києво-Святошинського ЦСПР, враховуючи всі складові здорового способу життя.

1. Фізичне здоров'я.

До програм, що сприяють фізичному здоров'ю, умовно відносимо ті, що безпосередньо стосуються хвороб та процесу одужання, профілактики шкідливих звичок та ін:

- **«Запобігти, врятувати, допомогти»** – з метою поінформування про надзвичайні ситуації, правильну поведінку та безпечне проживання на територіях посиленого радіологічного контролю; цільова аудиторія – діти, підлітки, дорослі громади та Київської обласної дитячої лікарні.
- **«Вікно в майбутнє»** – з метою інформування, пропагування та формування здорового способу життя; цільова аудиторія – підлітки громади та відділень Київської обласної дитячої лікарні.
- **«Дбаймо про себе»** – з метою сприяння усвідомленню населенням, що постраждало від Чорнобильської

катастрофи, здорового способу життя як важливого елемента в системі життєвих цінностей.

- **«Не боюсь»** – з метою зниження страхів перед медичними процедурами; цільова аудиторія – діти та підлітки Київської обласної дитячої лікарні.
- **«Усміхнись»** – з метою підвищення адаптаційних можливостей та оптимізації життєвих ресурсів; цільова аудиторія – діти та підлітки ендокринологічного відділення (діти хворі на цукровий діабет) Київської обласної дитячої лікарні.
- **«Мій вибір»** – з метою профілактики наркоманії, формування самосвідомості і відповідальності за власні вчинки, розвитку системи альтернативних наркотикам захоплень; цільова аудиторія – підлітки територій, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи.
- **«Спілкуймося та діємо»** – з метою систематизації інформації про здоровий спосіб життя, заохочення до поширення знань з цього питання та реалізації їх у власному житті; цільова аудиторія – підлітки територій, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи.
- **«Здорове майбутнє»** – з метою виховання у молодих людей свідомого ставлення до свого репродуктивного здоров'я; цільова аудиторія – підлітки територій, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи.
- **Інформаційна діяльність:** публікації на теми безпечного проживання, профілактики шкідливих звичок тощо. Виготовлення та розповсюдження інформаційних матеріалів по безпечному проживанню на територіях посиленого радіологічного контролю.

2. Психічне здоров'я.

На формування психічного здоров'я спрямовані в першу чергу індивідуальні психологічні консультації, повсякденна індивідуальна та групова робота, психологічні тренінгові заняття. Щодо програм, то досить умовно можна виділити такі, що в найбільшій мірі сприяють психічному здоров'ю:

- **«Я і моя дитина»** – з метою надання психологічної допомоги батькам з питань виховання, психологічних особливостей віку, індивідуальних особливостей, специфіки лікування та взаємодії з хворими дітьми, допомога батькам у вирішенні сімейних та особистісних проблем (групові бесіди, тренінги); цільова аудиторія – батьки хворих дітей відділень Київської обласної дитячої лікарні, батьки громади.
- **«Стати мамою»** – з метою підвищення психологічної культури майбутніх батьків; цільова аудиторія – вагітні жінки громади, пари, що очікують дитину, або тільки планують її.
- **«Веселка»** – з метою організації ігрової діяльності дітей в ігровому залі ЦСПР з метою покращення емоційного стану хворих дітей, набуття ними стартових соціальних навичок (спілкування, співробітництва, тощо..); цільова аудиторія – діти відділень Київської обласної дитячої лікарні.
- **«Граймо – розум розвиваймо»** – з метою розвитку психічних процесів дітей (пам'ять, увага, інтелект); цільова аудиторія – діти та підлітки відділень Київської обласної дитячої лікарні.
- **«Гармонія барв»** – з метою зниження негативних емоційних переживань; цільова аудиторія – діти та підлітки відділень Київської обласної дитячої лікарні.
- **«Дзеркало»** – з метою навчання способам зниження негативних переживань; цільова аудиторія – діти та підлітки відділень Київської обласної дитячої лікарні.
- **«Люди в білих халатах»** – з метою оптимізації взаємодії «медпрацівник-пацієнт», попередження конфліктних ситуацій у відділеннях, покращення дисципліни та психологічної атмосфери, виявлення дітей та підлітків, що потребують соціально-психологічної підтримки, психологічної діагностичної та корекційної роботи; цільова аудиторія – медичний персонал відділень Київської обласної дитячої лікарні.
- **«Пізнайко»** – корекційно-розвивальна програма для

активізації внутрішніх ресурсів; цільова аудиторія – діти громади, що часто хворіють.

- **Інформаційна діяльність:** публікації на психологічні теми з метою психологічної просвіти та пропаганди здорових сімейних стосунків.

3. Духовне здоров'я.

На формування духовного здоров'я громади в більшій мірі спрямова планова масова робота – поетичні вечори, концерти, акції, конкурси живопису, виставкова діяльність. Діють також наступні програми:

- **«Екологія природи – екологія душі»** – з метою формування у молоді дбайливого ставлення до оточуючого середовища; вироблення мотивації щодо гідної поведінки і до збереження чистоти довкілля; цільова аудиторія – шкільна молодь громади, хворі діти відділень КОДЛ.
- **«Ключі до життя»** – з метою екологічного виховання; цільова аудиторія – діти, підлітки громади та відділень КОДЛ.
- **«Я – волонтер»** – з метою залучення волонтерів до проведення культурних, духовно насичених заходів; цільова аудиторія – мало забезпечені та соціально незахищені категорії населення (інваліди, діти-інваліди, пенсіонери, діти дитячих будинків та інтернатів, діти відділень КОДЛ, які через хворобу лишаються в лікарні на вихідні дні та свята).
- **Інформаційна діяльність:** публікації по висвітленню заходів та акцій духовного спрямування з метою пропагування творчості як важливого аспекту духовного життя.

4. Соціальне здоров'я.

До програм, направлених на соціальне здоров'я громади, відносимо такі, що в більшій мірі спрямовані на формування у жителів регіону активної життєвої позиції; всебічне сприяння

їхній соціальній адаптації та профілактика споживацьких настроїв на територіях, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи:

- **«Господар своєї долі»** – з метою розвитку особистості, сприяння вихованню соціальної зрілості, підготовці до дорослого життя; цільова аудиторія – підлітки територій, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи.
- **«Всі рівні – Всі різні»** – з метою розвитку толерантності; цільова аудиторія – діти та підлітки громади та відділень КОДЛ.
- **«Моє майбутнє – це майбутнє моєї держави»** – з метою розвитку свідомого ставлення до свого життя, виховання відповідальності перед суспільством, родиною, самим собою; цільова аудиторія – підлітки громади та відділень КОДЛ.
- **«Вікно в майбутнє»** – з метою інформування, пропагування та формування здорового способу життя. Цільова аудиторія – підлітки громади та відділень КОДЛ.
- **Проект «Активна молодь»** – з метою впливу на громаду, що проживає в регіоні, постраждалому від Чорнобильської катастрофи, шляхом виховання у молоді почуття громадянської відповідальності»; цільова аудиторія – молодь Києво-Святошинського району;
- **Проект «Громадянська гідність»** – з метою формування соціально повноцінних, свідомих особистостей; прищеплення молодим людям навичок гідної поведінки на момент отримання державних послуг; цільова група – молодь громади.
- **Проект «Молодь – за Боярку»** – з метою спонукання молоді регіону до соціальної активності, формування у неї активної життєвої позиції та відповідальності за долю регіону; цільова група – учнівська молодь міста Боярка.
- **Проект «Молоді патріоти»** – з метою мотивування молоді регіону до дієвого патріотизму щодо своєї малої Батьківщини.
- **«Робота з дітьми спецшкіл та інтернатів»** – з метою

соціальної адаптації та підготовки до дорослого життя; цільова аудиторія – боярська спецшкола-інтернат для слабозорих.

- **Інформаційна діяльність:** Публікації на соціально значимую тематику. Публікації, спрямовані на пропаганду сімейних цінностей.

Києво-Святошинський ЦСПР: доповідь на Міжнародній конференції до 22-х роковин Чорнобильської катастрофи

**Практичні аспекти розвитку та реабілітації територій,
забруднених внаслідок аварії на ЧАЕС
(з досвіду роботи Києво-Святошинського ЦСПР).**

*Самойленко К.А., Шпиця Т.В., Ващенко О.С., Слепова О.В.,
Яценко Г.Л.,*

Києво-Святошинський ЦСПР, Україна.

24 квітня 2008 року відбулася Міжнародна науково-практична конференція з вирішення питань соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Організатори заходу – Міністерство праці та соціальної політики України, Національна академія наук України та Академія Медичних наук України. На конференції обговорювались питання соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; медико-соціальні аспекти наслідків аварії на ЧАЕС; соціально-економічні проблеми постраждалих громадян, розвиток і реабілітація забруднених внаслідок аварії територій. Конференцію відвідали директор центру Ксенія Самойленко та інші спеціалісти центру. До конференції було підготовлено доповідь «Практичні аспекти розвитку та реабілітації територій, забруднених внаслідок аварії на ЧАЕС (з досвіду роботи Києво-Святошинського ЦСПР)».

З часу аварії на ЧАЕС минуло 22 роки, але, на жаль, і досі Україна часто асоціюється з Чорнобильською аварією.

Чорнобиль, маючи цілком конкретні економічні, екологічні, соціальні, психологічні аспекти, перетворився в глобальну обставину життя, у символ нашого часу.

Наслідки Чорнобильської катастрофи стали проблемою не лише України, а всієї світової спільноти. Тому у роботі із подолання наслідків аварії на ЧАЕС всі ці роки задіяні міжнародні організації.

Для подолання соціально-психологічних наслідків у постраждалого населення з 1994 року почали створювати центри реабілітації в рамках міжнародного проекту ООН «ЮНЕСКО – Чорнобиль».

Метою створення центрів соціально-психологічної реабілітації є надання населенню соціально-психологічної підтримки двома шляхами: (а) з одного боку – надання соціально-психологічної допомоги місцевим жителям, евакуйованому населенню, ліквідаторам на індивідуальному та груповому рівні, (б) а з іншого боку, шляхом підвищення можливостей громад щодо розв'язання вищезгаданих проблем та подолання кризи.

Соціально-психологічна програма у першу чергу має на меті подолання суспільної апатії та «синдрому жертви» у населення, що постраждало від наслідків катастрофи. Вона також спрямована на підтримку ініціатив та розвиток особистої відповідальності серед громад, які піддалися впливу аварії.

В Україні центри соціально-психологічної реабілітації було створено в структурі МНС. П'ять таких центрів розташовані у Київській та Житомирській областях – Києво-Святошинський ЦСПР (м. Боярка), Коростенський ЦСПР, Бородянський ЦСПР, Іванківський ЦСПР, Славутицький ЦСПР. Кожен із них унікальний, має свої специфічні напрямки роботи.

Києво-Святошинський центр наймолодший, створений у 2000 році, розташований на території Київської обласної дитячої лікарні (КОДЛ).

Унікальність Києво-Святошинського центру соціально-психологічної реабілітації населення в двох паралельних і в той же час таких різних напрямках роботи – робота на лікарню і робота на громаду.

Розташування центру на території дитячої лікарні полегшує доступ до психологічної допомоги пацієнтам лікарні, а зростаючий запит на психологічні консультації від медичного

персоналу лікарні та батьків хворих дітей є індикатором актуальності даної роботи.

Робота на громаду має свою специфіку. Населення територій, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС має комплекс стресогенних факторів:

- Проживання на забруднених внаслідок аварії на ЧАЕС територіях,
- Споживання сільськогосподарської продукції, вирощеної на забруднених територіях,
- Відсутність достовірної, доступної розумінню людей, регулярної інформації про стан територій підвищеного радіологічного контролю,
- Високий відсоток (вищий на забруднених територіях порівняно із іншими територіями) захворюваності дітей.

Все це впливає на світогляд, світосприйняття людей, сприяє формуванню «синдрому жертви» – особливої світоглядної позиції, яка проявляється у пасивному безвідповідальному ставленні до свого життя і здоров'я, через перебільшення впливу зовнішніх неконтрольованих людиною факторів (радіації), і применшення ролі власного способу життя.

Метою роботи на громаду є розвиток та реабілітація територій, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС, шляхом підвищення соціальної активності населення, пропаганди здорового способу життя, як елементу системи життєвих цінностей.

Серед форм роботи – індивідуальна та групова.

Серед методів групової роботи – проектний і клубний, які виявилися найбільш ефективними у роботі із потерпілими громадами.

Зручність проектного методу полягає у простоті планування заходів, визначенні ефективності та результативності. Проект включає комплекс занять і заходів, об'єднаних однією метою та реалізованих в певний період.

Проектний підхід дозволяє не тільки планувати позитивні соціальні зміни в спільноті, а і об'єктивно оцінювати проведену у цьому напрямку роботу.

Особливої актуальності проектний підхід набуває в тому випадку, коли мова іде про забезпечення сталого розвитку регіонів, спільнот та окремих груп населення.

Актуальними і ефективними виявилися проекти «Активна молодь»,

«Молодь за Боярку», «Здорове майбутнє», реалізовані спеціалістами центру.

«Активна молодь», «Молодь за Боярку» здійснювалися з метою підвищення соціальної активності молоді, усвідомлення відповідальності за своє місто та долю свого регіону.

Цільовою аудиторією була учнівська молодь міста Боярка та Києво-Святошинського району (місць компактного проживання населення, що постраждало внаслідок Чорнобильської катастрофи – Бузова, Шпитьки, Мила, Дмитрівка, Мироцьке, Горенка, Хмільне, Круглик).

В ході роботи учасники виділяли актуальні проблеми свого населеного пункту та розробляли соціальні проекти по вирішенню цих проблем.

Серед актуальних проблем молоді Боярської громади:

Проблема	%
Специфічні проблеми міста Боярка	53
Спорт і здоров'я	16
Екологія, природа	9
Загальнолюдські цінності, якості	6
Освіта, наука	6
Соціальна сфера	4
Безпека	4

Серед специфічних проблем Боярки виділено:

Проблема	%
Організоване дозвілля	37
Інфраструктура	23
Міста благоустрій	14
Комунальні служби	13
Інше	8
Можливості	6

Робота з реалізації проекту велася у 2 напрямках:

- Активізувати патріотичні почуття молоді, сприяти їх соціальній активності, допомогти учасникам усвідомити відповідальність за власне місто, долю свого регіону та

реалізовувати цю відповідальність у конкретних вчинках.

- Допомогти учителям зрозуміти особливість проекту і їх роль у ньому, яка полягала в тому, щоб допомагати учасникам в реалізації їх міні-проектів (за запитом самих учасників), а не ініціювати таку роботу.

Реалізовані в результаті тренінгів соціальні міні-проекти учасників:

- Інформаційні компанії:

- агітаційно-інформаційні групи для інформування про небезпеку захворювань, що передається статевим шляхом, та СНІДу,
- шкільна газета про здоровий спосіб життя,
- листівки та шкільна газета для пропагування збереження чистоти в місті;

- Компанії з благоустрою територій власної громади:

- очищення території парку та лісу,
- виготовлення та встановлення лавочки та сміттєвих контейнерів біля школи,
- прибирання території біля пам'ятника героям Великої Вітчизняної війни, насадження квітів,
- насадження березової алеї,
- облаштування футбольного майданчику.

Вторинним ефектом даних тренінгів став досвід написання соціальних проектів учасниками, вміння планувати свою роботу і працювати в команді, відпрацювання навичок презентації.

Проект «Здорове майбутнє» реалізований з метою сприяння розвитку спільнот (громад, населення) постраждалих територій шляхом оздоровлення інституту сім'ї, поліпшення репродуктивного здоров'я молоді, а також зниження тривожності щодо впливу радіації на їх здоров'я та здоров'я їх дітей.

Цільова аудиторія – учнівська молодь міста Боярка та Києво-Святошинського району (місць компактного проживання населення, що постраждало внаслідок Чорнобильської катастрофи – Бузова, Шпитьки, Мила, Дмитрівка, Мироцьке, Горенка, Хмільне, Круглик).

В ході проекту учасники отримали адекватну інформацію про вплив радіації на їх здоров'я. А усвідомлення ролі нездорового способу життя (шкідливих звичок, нездорового харчування) та

безвідповідальної поведінки (невпорядкованого та раннього статевого життя, абортів), небезпеки від захворювань, що передаються статевим шляхом, та СНІДу для здоров'я учасників та їх майбутніх дітей, – результат роботи учасників. Аналіз якостей партнера з точки зору майбутнього спільного проживання, а також обговорення позитивних та негативних аспектів «пробного шлюбу» допоміг замислитись про важливість свідомого вибору партнера. Спеціально підготовлений комплекс занять сприяв розумінню учасниками своїх батьків, допоміг усвідомити як вибудовувати стосунки із своїми батьками сьогодні і з своїми дітьми в майбутньому.

Готовий до реалізації проект «Дбаймо про себе» з метою пропаганди здорового способу життя, як елементу системи життєвих цінностей, а саме – активного ставлення до свого життя і здоров'я, усвідомлення зв'язку між своїм здоров'ям та здоров'ям своїх майбутніх дітей.

Результати роботи проектів отримуємо у вигляді проаналізованих анкет зворотного зв'язку. Зміни в світоглядній позиції, усвідомлення учасниками своєї відповідальності за власне життя та здоров'я, за життя свого регіону вважаємо показниками ефективності роботи певного проекту.

Клубний метод роботи ефективний для послідовного опрацювання певних тем із сталою аудиторією. Він зручний у плануванні зустрічей учасників клубу та дає можливість вирішити широкий спектр проблемних питань даної групи.

На сьогодні в Києво-Святошинському ЦСПР працюють:

Дитячий клуб – для дітей від 9 до 13 років, з метою розвитку психічних процесів, особистісного росту учасників, профілактики залежностей.

Підлітковий клуб – для учасників від 14 до 19 років, з метою особистісного росту учасників, профілактики залежностей, обговорення тем, актуальних для молоді, формування свідомої світоглядної позиції.

Спеціально підготовлені заняття допомагають формуванню навичок ефективного спілкування учасників, управління конфліктом та конструктивного вирішення конфліктів, контролю власних емоцій, прийняттого способу їх вираження та розпізнавання емоцій інших людей. На заняттях учасники набувають навичок лідерської поведінки, вміння висловлювати власну думку та проводити презентації, отримують допомогу у реалізації власного творчого потенціалу.

Значний позитивний резонанс в громаді має робота клубів для дорослих.

Клуб «Стати мамою» організований для вагітних жінок і членів їх родин, з метою психологічної підготовки до пологів та батьківства. Зустрічі в клубі відбуваються щотижня. В дружній атмосфері клубу майбутні мами мають змогу поділитися радіщами та неприємностями. Це дає змогу відчувати, що проблема конкретного учасника не унікальна, а притаманна багатьом і допомагає знімати гостроту емоційних переживань. Обговорення актуальних проблем учасників доповнюється інформацією психолога. Базові теми зустрічей клубу:

- розвиток дитини до народження, її психологічні потреби,
- психологічні аспекти грудного вигодовування та підготовка до нього,
- догляд за дитиною (міфи і реальність),
- страхи перед пологами,
- виховання дитини: коли воно починається,
- масаж та гімнастика: психологічні аспекти,
- партнерські пологи: необхідна підготовка,
- допомога родичів (корисна і шкідлива).

Атмосфера клубу сприяє спілкуванню учасників і за його межами, а це в свою чергу творить так звані групи підтримки для майбутніх батьків.

Клуб «Свідомого батьківства» працює з метою надання психологічної, методичної, педагогічної допомоги молодим батькам та профілактики бездоглядності. Заняття проводяться щотижня в ігровому залі в змішаних групах – батьки з дітьми. Групи об'єднані за віком дітей. Спеціально підібрані іграшки допомагають розвивати невербальний інтелект дітей, їх моторику. А участь батьків в дитячих іграх допомагає налагодити розуміння з дітьми, навчає батьків терпінню, повазі до дитини, сприяє оптимізації взаємодії в системі «дитина – батьки». В теплій атмосфері клубу батьки мають змогу поділитися своїми враженнями, переживаннями з уважною аудиторією; розповісти про проблеми, з якими вони зустрілися і способи їх вирішення та почути думку інших молодих батьків. Психолог спрямовує хід бесіди, коментує поради учасників, надає додаткову інформацію.

Базові теми занять:

- підтримка грудного вигодовування,
- психологічні особливості дітей різного віку,
- формування у дитини навичок самообслуговування,
- розвивальні ігри для дітей різного віку,
- питання виховного впливу батьків та інших членів родини,
- питання трансформації стосунків молодого подружжя в стосунки молодих батьків,
- взаємодія батьків із старшим поколінням (дідусем та бабусею).

Висновки:

Досвід роботи спеціалістів Києво-Святошинського ЦСПР показав, що проектний та клубний методи роботи особливо ефективні для формування активної життєвої позиції; відповідальності за власну долю та долю свого регіону; включення здорового способу життя в систему життєвих цінностей; формування особистості, активно задіяної у розвитку та реабілітації власного регіону. А робота з молодим населенням громади найбільше сприяє розвитку територій, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС. Адже саме молодь творитиме майбутнє цих територій.